

Claus Emmeche · Jan Faye

Redaktører

HVAD ER FORSKNING?

Normer, videnskab
og samfund

Nyt fra
samfunds
videnskaberne

Claus Emmeche og Jan Faye (red.)

Hvad er forskning?

Normer, videnskab og samfund

Nyt fra Samfundsvidenskaberne

Claus Emmeche og Jan Faye (red.)

Hvad er forskning?
Normer, videnskab og samfund

1. udgave 2010

© Nyt fra Samfundsvidenskaberne 2010

Grafisk tilrettelæggelse: SL grafik

Tryk: Narayana Press

Omslag: Klahr

Trykt bog ISBN: 978-87-7683-022-9

E-bog ISBN: 978-87-7683-125-7

Nyt fra Samfundsvidenskaberne

Rosenørns Allé 9

1970 Frederiksberg C

Tlf: 3815 3880

Fax: 3535 7822

slforlagene@samfundslitteratur.dk

www.nfsv.dk

Alle rettigheder forbeholdes.

Kopiering fra denne bog må kun finde sted på institutioner, der har indgået aftale med COPY-DAN, og kun inden for de i aftalen nævnte rammer. Undtaget herfra er korte uddrag til anmeldelse.

Indhold

INDLEDNING	7
Hvad er forskning – hvad er god forskning? <i>Claus Emmeche og Jan Faye</i>	
<i>Del 1 · Normer</i>	23
KAPITEL 1	25
Fra videnskab til forskning <i>Claus Emmeche</i>	
KAPITEL 2	43
Lomborgsagen som grænsetilfælde i forskningsvurdering <i>Søren Brier</i>	
KAPITEL 3	67
Et perspektivisk blik på videnskabelig uenighed og ekspertise <i>Hugo F. Alrøe og Egon Noe</i>	
KAPITEL 4	91
Forskerens læreproces – et kritisk, realistisk perspektiv <i>Cathrine Hasse</i>	
<i>Del 2 · Videnskab</i>	111
KAPITEL 5	113
Om viden og videnskab <i>David Favrholt</i>	

KAPITEL 6	129
Demarkationsproblemet	
<i>Jens Hebor</i>	
KAPITEL 7	149
Hvordan adskilles astronomi fra astrologi?	
<i>Jan Faye</i>	
KAPITEL 8	173
Bjørn Lomborg, global opvarmning og ‘den optimistiske meta-induktion’	
<i>Finn Collin</i>	
<i>Del 3 · Samfund</i>	195
KAPITEL 9	197
Videnskabsindikatorer og videnskabshistorie	
<i>Hanne Andersen</i>	
KAPITEL 10	219
Har fagfællebedømmelse stadig en chance?	
<i>Niels Keiding</i>	
KAPITEL 11	237
Forskning og samfund	
<i>Karen Siune</i>	
KAPITEL 12	255
Forskningskvalitet som politisk kategori	
<i>David Budtz Pedersen</i>	

Hvad er forskning – hvad er god forskning?

Historiske og filosofiske perspektiver på videnskab og forskning

Claus Emmeche og Jan Faye

Samfundet bruger i dag mange penge på forskning, og alle er tilsyneladende enige om, at det er vigtigt for at opretholde et videnssamfund. Og samfundet vil gerne have så meget ud af sine investeringer som muligt. Forskningspolitik optager i stigende grad sindene. Når betegnelserne 'videnskab' og 'forskning' med stor selvfølgelighed anvendes om flere og flere aktiviteter, er der behov for at standse op og undersøge tre helt basale spørgsmål: Hvad er forskning i det hele taget? Er der forskel på videnskab og forskning? Og hvad kendetegner god videnskab eller god forskning?

Det første spørgsmål henviser til et klassisk problem i den del af filosofien, der undersøger videnskabens metoder: hvad udmærker videnskab, og hvor går grænsen mellem videnskab og ikke-videnskab? Problemet aktualiseres af stigningen i antallet af forskningsområder, mangfoldigheden af forskningstyper og de mange overgange mellem grundforskning og den anvendte og strategiske forskning, innovation og 'R&D' (forskning og udvikling i industrien), udredninger, kortlægninger og forskningsbaseret myndighedsbetjening. Desuden har grundforskningen selv en mangfoldig karakter. Tænk blot på de ting, der forskes i på fakulteter for jura, sundhedsvidenskab, teologi, erhverv og samfund, eller tænk på akademiseringen af uddannelser, der før lå uden for og fjernt fra universiteterne. Universiteterne skal kunne mere i dag, og forskning bedrives mange steder. Er det derfor

igen tiltrængt for forskerne at slå en streg i sandet og fastholde, at ikke alt arbejde med information, ord eller videnstraditioner er videnskab? Dette er klart normative spørgsmål, og de kan kun besvares, efter at man har gjort sig klart, hvad man ønsker med videnskab og forskning, og hvilke normative praksiser der fører til disse mål.

Det leder over til det næste spørgsmål: Skal vi til at respektere mangfoldigheden i forskningen mere tydeligt og understrege, at blot fordi et forskningslaboratorium, et analyseinstitut, eller en udredningsafdeling, som betjener myndighederne, kalder det, de laver, for forskning, og måske endda ligger på et universitet, så behøver det ikke være *videnskab*? Det er naturligvis ikke ligegyldigt for debatten, om forskning og videnskab betragtes som to alen ud af ét stykke, eller om der i virkeligheden kan tales om to forskellige former for videns-tilegnelse. Det moderne forsøg på at være kønsneutral og vælge ordet 'forsker' frem for 'videnskabsmand' kan således være med til at sløre eventuelle forskelle mellem forskeren og videnskabsmanden/kvinden. Igen ser vi, at svar på dette spørgsmål involverer henvisning til normerne for videnskab og forskning. Netop fordi de har forskellige målsætninger, er der normative forskelle mellem videnskab og forskning, ligesom der er normative forskelle videnskaberne imellem. Man kan derfor ikke ukritisk bruge normerne for forskning på videnskab, ligesom man heller ikke ukritisk kan bruge dem for naturvidenskab på humaniora og samfundsfagene.

Det tredje spørgsmål – hvad er god forskning eller god videnskab? – er vigtigt både for dem, der betaler gildet, og for forskerne selv. Staten og politikerne ønsker selvsagt at få bedst mulig forskning for de penge, det offentlige investerer i forskning og forskningsbaseret uddannelse. Og forskerne ønsker at værne om kvaliteten af det videnskabelige arbejde og om forskningens troværdighed i rollen som uvildig rådgiver og pålidelig producent af saglig viden, der kan danne grundlag for politiske og administrative beslutninger. Men hvad er god kvalitet i forskning, og hvem skal vurdere det? Også det spørgsmål har filosofi og videnskabsstudier bidraget til at undersøge. Der er dog en skævhed i filosofiske og historiske studier af videnskab, som ofte har fokuseret på forskning, hvis høje kvalitet var hævet over enhver tvivl, eller omvendt på forskning, der er blevet afsløret som uredelig videnskab

(pga. snyd, plagiat o.l.). Blot 'god nok' eller middelgod forskning har sjældent tiltrukket sig de store filosofiske eller historiske overskrifter, men ses alligevel omtalt som fx perioder af 'normalvidenskab' (Kuhn) eller overgangen fra succesrige til 'degenererende forskningsprogrammer' (Lakatos).

I lyset af Videnskabsministeriets aktuelle forsøg på at udarbejde en forskningsindikator for at måle forskningsproduktion (og -kvalitet) vil vi med denne bog rejse spørgsmålet, om man fra historiske, filosofiske eller sociologiske studier af videnskab kan hente ideer og inspiration til at belyse, hvad videnskab overhovedet er, og hvad der kendetegner god forskning, den gode forsker og et godt forskningsmiljø. I hvor høj grad kan filosofiske, historiske, bibliometriske og andre studier bidrage til at skabe større klarhed om begreberne i forbindelse med debatten om forskning? Opererer forskningsanalytikere, videnskabshistorikere eller videnskabsfilosoffer med implicite kategorier for excellent, god, standard, ligegyldig eller dårlig forskning?

Vi vil i denne indledning *for det første* introducere videnskab som en særlig form for viden, som er uundværligt i et videnssamfund, med en understregning af denne videns særlige sociale karakter, og *for det andet* pege på diversiteten af forskningstyper, hvor det, som politikerne kalder strategisk forskning, får forholdsmæssigt flere af de ekstra midler, der i disse år tilføres det danske forskningssystem. Den særlige form for viden, vi taler om, når vi taler om videnskab, er en institutionaliseret viden, der bygger på en række normer, som skal sikre, at der er konsensus om denne viden i det videnskabelige samfund, og at den fremstår så objektiv som muligt. Det vil sige, at videnskabens værdier og normer er kollektivt afstemt i forhold til, hvad formålet med videnskab er, nemlig at skaffe os teoretisk viden om verden, samfundet og mennesket uden hensyntagen til, om denne viden har praktisk nytte, vækker religiøs modstand, eller strider mod ens ideologiske ståsted.

Videnskabens normer

Hvad er det så for normer, som ligger til grund for videnskaben, og som skal sikre konsensus og objektivitet i det videnskabelige arbejde?